

»Forse che si — forse che no«, v katerem je junak zrakoplovec, so gotovo velike vrline, ki se D'Annunziju pri drami niso mogle razviti, ker je romancier in ne dramatik. »Allerdings, im Verhältnis zum üblichen Romaninhalt noch überreichlich viel entfesselte Sinnlichkeit und unheilvolle Dämonie.« Nikdo ne odreka D'Annunziju, da ima krasen, da, prekrasen jezik (ki se pa tupatam zgubi v same besede) in stil, ki zveni kakor čudovita melodija skozi vse njegove spise, da bi lahko postal kot romanopisec velik, ko bi se ne vrgel strastem v naročje in tako postal njih propovednik, »aber er ist keine Spur Tragiker, kein Mehrer der Humanität, wie's der Dichter sein soll in deutschem Sinne, kein geborener Gestalter tieferer sittlicher Konflikte. In Summa: wir haben sein nicht not.« In kaj je z njegovim »Sebastijanom«? Drama, polna blasfemije, zavijanja in laži o krščanskem mučeništvu, je dokazala vse trditve Ratha o D'Annunziju-dramatiku. V opombi piše: »Die Betrachtung wurde vorm Erscheinen seines »Sebastian« geschrieben; dies jüngste theatrale Monstrum bestätigt kräftiglich alles, was hier Grundsätzliches gegen die vorangegangenen »Tragödien« gesagt wird. D. Verf.« S to studijo je Rath namah razblinil ves nimb, ki so ga nekateri (ne vsi!) Nemci ovili okoli glave pisatelja-»mučenika«.

Sv. Cerkev je torej storila kulturne čin, ko je branje D'Annunzijevih del prepovedala in s tem obvarovala pravo umetnost — popačenja. Slovenski umetnosti pa kličemo z Ruskinom: »Deželo očistiti in ljudstvo napraviti lepo — s tem potrebnim delom mora umetnost začeti.« Ne histrično-patološko bolne, ampak zdrave, plemenite umetnosti nam dajtel

A. R.

Narodopisne stvari.

»Nóv'ne žgati — nóv'ne kopti.« (Narodopisna črtica.) — V razpravi: »K poglavju starejše zgodovine Slovencev« piše dr. J. Mal (Čas, 1909, str. 378.) po Dopschu sledeče:

»Na polju so naši pradedje rabili že od nekdanj plug, ki je bil seveda prvotno jako preprost: močna lesena kljuka ali pa kolenčasta drevesna veja je nadomeščala vse leseno in železno ogrodje današnjega pluga. Po nekaterih krajih Kranjske preprost kmet še sedaj ne pozna imena »plug«, ampak ga imenuje z lepo prastaro slovensko besedo »drevo«. — Vsled tega obdelovanja polja z drevesom pri Slovencih obdelovanje s požiganjem ni bilo v navadi in tako razširjeno kot pri Nemcih (Op.: pri gornještajerskih Nemcih okraja Bruck je še sedaj deloma tako obdelovanje s požiganjem v navadi), kar kažejo tudi mnoga nemška krajevna imena, da so se gozdovi z sekiro in drnico (drevnico) skrcili in izpremenili v senožeti, ne pa s požiganjem.« Obdelovanje s požiganjem pa je bilo tudi pri nas Slovencih na Spodnjem Koroškem in sosednjem Štajerskem v navadi ter se deloma še sedaj tako obdeluje zemlja. Videl sem »nóv'ne žgati« po gorah v prevaljski okolici, v guštanjski okolici po Tolstem vrhu, na Selempergu, na Selovcu, po Brdinjah, po bregovih »Uršle gore«, v Črni, v Koprivni, pod Peco, v Solčavi, po Kozjaku in Pohorju. — Pleteršnik navaja pod besedo »novina« str. 718. »der Neubruch, das Neuland, das Gereute«. Cig. Jan. Cig. (F.) Bes. ter nóvina Mur. Št. (= slov. del Štajerske). Kako se torej to vrši? Kmet ali »bajtler« (= kočar) poseka spomladi ali poleti

gosto grmovje, ga položi in zravna po tleh ter čaka do jeseni, da solnce vse dobro presuši, on »dela nóv'ne«. Proti jeseni pa »nóv'ne žgejo«. S tem je svet nagnojen. Nato »nóv'ne kopljejo«, to se pravi, da prekopljejo svet, na katerem so sežgali suhljad. In ko so nóvine izkopane, vsejejo ozimino ter ogradijo po planinah ves kraj s plotom, da živina ne dela škode. Po Koprivni ter pod Peco (n. pr. pri kmetu Končniku) pa ne posekajo samo grmovja, ampak kar cele dele gozda. Manjše drevje posekajo, večje in debelejše smreke pa samo oklestijo. In tako vidimo po pašnikih in gozdovih dostikrat gola debela štrleti, kar je znamenje, da so tu bile pred leti nóvine. Kako pa to? Les je vendar sedaj drag!

Gotovo. A preden spravi naš kmet ali trgovec z lesom izpod Pece les v Črno (po tri do štiri ure) in iz Črne na prevaljski kolodvor, ga stane transport veliko več nego je les vreden. Po Koprivni sicer kupujejo trgovci les sedaj vseprek po 2 kroni deblo. — Njiv je premalo ali pa jih ni, kraji so gorati in strmi; kmet je primoran, da »nóv'ne žge«.

Ko v Koprivni in pod Peco požanje jeseni ozimino, ne prekopljejo več sveta. Po nóv'nah zraste trava in tako nastajajo pašniki. Za drugo leto pa je treba poiskati drug kraj, ki ga požgejo, kajti gozda je dovolj. Kakor kralji se mi zdé ti kmetje pod Peco — a blagostanje tudi tu že pojema.

Kjer pa dozori še druga setev, ajda, tam pa vsejejo še isto leto ajdo. Ko nosijo jeseni v Črni požeto rž s planin, imajo poseben domač praznik, ki se imenuje »nosačija«. Podobna je menda po običajih naši »steljeraji«, ki sem jo opisal v »Časopisu za zgod. in nar.« V. 1908, str. 105. sl. Mati skuhamo kaj boljšega in spečejo »krapov«.

Dr. Fr. Kotnik.

Filologija.

O slovenskem pravopisu. — Eden naših prvih jezikoslovcev, vseučilišni profesor dr. K. Štrekelj, je zastavil že pred več leti (l. 1900.) v pravdi o slovenskem pravopisu svojo tehtno besedo za Levčev pravopis. Kar je tedaj povedal v listku ljubljanskega »Slovenca«, to je sedaj dopolnjeno objavil v posebni knjižici: »O Levčevem slovenskem pravopisu in njega kritikah« (Ljubljana 1911). Splošno pravi o Levčevem pravopisu, »da se je Levcu poskus sijajno posrečil« (str. 1.), čeprav potem tudi sam tej ali oni točki Levčevega pravopisa ugovarja. Štrekljeva knjižica je pisana za strokovnjake-jezikoslovce, vendar so rezultati splošno zanimivi. Omenimo nekatere stvari. Proti Perušku, ki zahteva pisavo srce, a sesterski, dokazuje Štrekelj, da se nam je odločiti, ali povsod za *r*, ali pa povsod za stari *er*. Pisava *er* je zgodovinsko prava, in Škrabec, »ta najodličnejši naš jezikoslovec« (str. 2.), jo je nastavil kot edino upravičeno, a po veljavnosti Miklošiča je prodrla po češkem in hrvaškem vzoru pisava *r*. Če torej pišemo srce, moramo pisati tudi sesterski. Prav pa pravi Perušek proti Levcu, da je pisati modrec, ne modrc, a gen. modrcja; mislec, miselca; jagnjec, jagenjca. Str. 17. je govorjenje o glagolniku. Str. 22. o rabi pasiva z zaimkom *se*, češ da nikakor ni povzet iz nemščine. Str. 25. sl. o vezniku *koj*; str. 34. o vezniku *tedaj*, da pomenja tudi to, kar *torej* (daher). Str. 37., dokaz, da je *prost* tudi = *svoboden*. Oblika »za to se gre« je germanizem, prav le: za to gre (str. 38.). Str. 41.—79. je temeljita razprava o izreki *l*. »Čista« izreka *l*, to je facit te razprave, ni bila nikdar splošna, nikdar narodna in nikdar slovanska (str. 79.); o izjemah govori dr. Štrekelj str. 79.—83. Str. 106.: pisati je čast —